

Vloga vojaške znanosti in vojaških ved v sodobnem vojaškem izobraževanju in raziskovanju

Pavel Vuk

Ministrstvo za obrambo, Slovenska vojska, Poveljstvo
za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje
Mednarodna fakulteta za družbene in poslovne študije
pavel.vuk@mors.si

 © 2025 Pavel Vuk

<https://doi.org/10.53615/978-961-6813-56-3/107-124>

Uvod

Pojem vojaška znanost se uporablja že od sredine 19. stoletja; v slovar Merriam-Webster je na primer uvrščen od leta 1830, razlaga pa ga kot načela vojaškega konflikta. Povsem verjetno je, da je bil pojem poleg angleškega zapisan tudi v drugih tujih jezikih, ki lahko imajo še starejšo zgodovino in tudi širšo opredelitev. Veliko pa je tudi slovarjev, ki še danes ne vsebujejo opredelitve pojma vojaška znanost. V Sloveniji je pojem vojaška znanost opredeljen le v vojaškem terminološkem slovarju. Poleg slovarjev obstaja tudi literatura, ki v vsebinskem smislu bolj poglobljeno razlaga koncept vojaške znanosti kot znanost. Iz zadnjega obdobja sta najbolj odmevna *Encyclopedia of Military Science* (Piehler in Houston, 2013) in *Handbook of Military Sciences* (2020). V Sloveniji se o konceptu vojaške znanosti skromno strokovno in znanstveno razpravlja in kot tak še vedno predstavlja določeno raziskovalno praznino. Še največ sta z razmišljanji o vojaški znanosti v svojih delih prispevala Žabkar (2003; 2004; 2005) in Vuk (2023b). Čeprav ti primeri zapisov vojaške znanosti kažejo na raznoliko empirično sled, pa kljub temu jasno govorijo o njenem obstoju.

Koncept vojaške znanosti v najširšem smislu pomeni interakcijo sistema oziroma področij vojaških ved, civilnih in vojaških izobraževalnih institucij ter njihovih raziskovalcev. Ker je konceptualizacija vojaške znanosti precej kompleksna in temelji na načelih interdisciplinarnosti, veliko avtorjev, med njimi tudi Sookermany (2020, str. 59), pojem vojaške znanosti v ožjem smislu razumejo kot znanstveni proces, s katerim pridobivamo utemeljeno in/ali kvalificirano znanje o vojski kot fenomenu, na primer z eksperimenti, kvalifikaci-

jami ali argumentacijo. Vojaško znanost lahko torej razumemo kot eklektični sklop interdisciplinarnih pristopov in prizadevanj, ki se analitično spoprijemajo z najrazličnejšimi vprašanji, predmeti ali temami, povezanimi z vojsko kot fenomenom, prakso ali idejo.

Vojaška znanost¹ je glede na navedeno večdimenzionalna, interdisciplinarna znanstvena veja, ki v vsaki državi, če jo seveda želi celostno razvijati, zahteva ustrezno umestitev v programe civilnih in vojaških izobraževalnih institucij, v katerih raziskujejo sodobnosti prilagojena različna področja vojaških ved. Vojaške vede kot pojem ter njihova vloga v akademskem prostoru in družbi predstavljata v slovenski literaturi, pa tudi v njenem razvoju skozi teorijo in prakso še vedno precejšnjo praznino oziroma, bolje rečeno, nedorečenost v razmerjih med izobraževalnimi institucijami. Poglavje je metodološko izvedeno na podlagi kvalitativnega pregleda, analize in interpretacije sekundarnih virov, proces logičnega razmišljanja pa temelji na deduktivnem sklepanju. V njem razpravljamo o vlogi vojaške znanosti v vojaškem izobraževanju, o odnosu med vojaškimi vedami, vojaškim izobraževanjem in vojaškim raziskovanjem. Posebno pozornost pa namenjamo tudi funkcijam vojaškega raziskovanja v vojaškem izobraževanju, ki imajo posebno mesto tako v razvoju novih znanj in metodologij kot tudi v razvoju vojaških organizacij.

Vloga vojaške znanosti v vojaškem izobraževanju

Vojaško znanost lahko razumemo kot znanstveni proces, s katerim pridobivamo utemeljeno in/ali kvalificirano znanje o vojski kot pojavu, na primer s poskusi, kvalifikacijami ali argumentacijo (Sookermany, 2020, str. 59). Kljub tej splošni in razvlečeni opredelitvi pa Sookermany opozarja na upoštevanje odnosa vojaške znanosti do drugih znanosti. V tem primeru jo lahko obravnavamo tudi kot samostojno (singularno) ali interdisciplinarno (pluralno) znanost. V singularnem smislu lahko razumemo vojaško znanost kot ločeno in samostojno znanstveno disciplino z opredeljeno raziskovalno paradigmo, ki vključuje niz raziskovalnih področij, razmejenih za reševanje višjega skupnega cilja. V pluralnem smislu pa lahko razumemo vojaško znanost kot nekašen krovni izraz za vse interdisciplinarne analitične pristope in prizadevanja za opisovanje, razumevanje in razlago vojske in tistega, kar je z njo kot po-

1. Znanost deluje na treh ravneh: raziskovalni, pedagoški in organizacijski. Znanstveno delo pa je lahko individualno ali kolektivno, torej skupinsko, ki poteka v okviru izobraževalnega in raziskovalnega sistema – univerz, inštitutov, akademij, društev ter različnih oblik disciplinarnega in interdisciplinarnega povezovanja. Če je namen znanosti metodično oziroma z metodiko znanstvenega dela priti do novih spoznanj, resnice in do urejene, pregledne sestave spoznav, potem je znanstveno delo odraz jasnega, logičnega in poglobljenega mišljenja. Podobno o znanosti razmišlja tudi Paparone, ko pravi, da je znanost usklajeno znanje, so dejstva, urejena glede na njihovo vrednost (Paparone, 2013, str. xvii). Navsezadnje je najboljši način, kako ceniti znanost, da jo preučujemo, uporabljamo in vsake toliko časa, kot navaja Weiss (2021, str. xvii–xviii), tudi ustvarjamo.

javom povezano. Sookermany (2020, str. 66) ocenjuje, da lahko vojaška znanost, institucionalizirana v visokošolski vojaški izobraževalni ustanovi, prinese znatne koristi družbi zlasti v smislu razvoja vojaškega znanja, obstoja ustanove za vojaško izobraževanje, spodbujanja družbenih razprav o pomenu in uporabi oboroženih sil ter izboljšanja njihovega delovanja. Temeljna naloga vojaškega izobraževanja je razviti kompetentne vojake za delovanje oboroženih sil, sposobnih z uporabo nasilja izvajati politične namene države ali naroda (Weber, 1965).

Sodobna vojaška znanost predstavlja sedimentaren jezik² (kot je izraz doktrina) in procese (kot so operacijske raziskave) (Paparone, 2013, str. 22). Takšna sedimentarna konotacija vojaške znanosti pa je občutljiva za kritiko. Zato je naloga vojaških raziskovalcev, da z morfološkega vidika razkrijejo sedimentarne sisteme znanja in pomagajo razgraditi sedimentarno modernistično epistemologijo (dejanje kritičnega sklepanja) ter ustvarijo nove ali razširjene načine raziskovanja vojaškega področja (bistvo ustvarjalnosti) (glej tudi Vuk, 2023b). Težava, s katero se pri tem razkrivanju sedimentarnosti srečujemo, je, da je vojaška znanost kot akademska disciplina še vedno slabo opredeljena, saj izhaja iz mešanice učnih načrtov (kurikulov), ki vključujejo zgodovino, mednarodne odnose, varnostne in strateške študije, voditeljstvo, vojaške operacije in sistemski inženiring ter druga področja naravoslovnih in družboslovnih znanosti. Ta nejasnost opredelitve vojaške znanosti danes še posebej slabi njen status med akademskimi disciplinami v primerjavi z njeno rabo v 19. stoletju, ko so vojaško znanost pogosto pisali z velikimi črkami in jo postavljali ob bok fiziki, filozofiji in drugim uveljavljenim akademskim disciplinam. K takemu pomanjkljivemu razumevanju vojaške znanosti je po mnenju Voelza deloma prispevala institucionalizacija programov izobraževanja častnikov, ki so pretirano poudarjali formaliziran študij vojaške teorije, deloma pa tudi hitra industrializacija in tehnološki razvoj, ki sta postala osrednja stebra vojaške moči (Voelz, 2014, str. 84). Vojaška znanost si z naravoslovnimi znanostmi sicer deli nekaj osnovnih značilnosti pri uporabi metod opazovanja, deskripcije, merjenja in strukturirane analize, ki podpirajo vzročne sklepe ali pojasnjevalne hipoteze. Vendar se od naravoslovnih znanosti pomembno razlikuje, predvsem po odsotnosti nadzorovanega in ponovljivega eksperimentiranja kot instrumenta za potrjevanje teorije. Podobno ugotavlja tudi Žabkar, da je polje vojaške znanosti enostavno preveč heterogeno, (pre)široko in usmerjeno na najrazličnejša področja, zato ga v takšni obliki ne bi bilo mogoče uporabiti v praksi. Še posebej ne zato, ker so mnoge znanstvene teorije protislovne in v miru njihove verodostojnosti ni mogoče vedno preveriti ali pa bi bilo preverjanje zaradi dragih poskusov predrago (Žabkar,

2. V figurativnem smislu razumemo sedimentaren jezik kot konstruiran jezik, oblikovan na podlagi idej, ki se spremenijo v nazore ali načela in postanejo pravila delovanja institucije.

2010, str. 45) in pogostokrat tudi neetično. Tudi zato se konceptualni metodološki temelji pri raziskovanju vojaških področij bolj povezujejo s področji družboslovja, saj pogosto obravnavajo vprašanja, povezana z mednarodnimi odnosi, zunanjo politiko, diplomacijo, vojaško zgodovino, vojaško teorijo, psihologijo, vodenjem, upravljanjem, kulturnimi in etičnimi študijami ter drugimi. V tem kontekstu proučevanje in raziskovanje vojaške znanosti obsegata različna polja znanstvenih disciplin od zgodovine, filozofije, psihologije, konfliktnih in mirovnih študij do antropologije, političnih ved, sociologije, geografije in prava. To pa še ne pomeni, da upoštevanje znanstvenega razvoja na primer na področjih biologije, epidemiologije ali meteorologije zapostavljamo, saj lahko ponudijo koristna izhodišča za vojaške raziskovalce pri prepoznavanju naravnih omejitev ali priložnosti vojaške stroke. Zavedati se moramo, da v večini primerov intuicija, usposobljenost in izkušnje preprosto niso dovolj, da bi lahko z razumno stopnjo gotovosti napovedovali izide. Potreben je integrativen znanstveni pristop, s katerim se bodo te omejitve identificirale in znanstveno raziskale v okviru vojaške znanosti. Danes zagotovo ne moremo več razmišljati o vojaški znanosti, kot je 11. oktobra 2022 v intervjuju z avtorjem prispevka povedal I. Kotnik, v okvirih predmoderne logike vojaškega ekskluzivizma, ločenega od širše družbene realnosti, ker bi bila vojaška znanost preozko razumljena v smislu sodobnih varnostnih izzivov. Razvoj vojaške znanosti je treba, zlasti po koncu hladne vojne, gledati skozi širše zasnovane teorije kompleksne varnosti, ki se proučujejo v okviru obrambnih kot tudi varnostnih študij. V teh teorijah ima vojaška dimenzija varnosti še vedno osrednji pomen za države in druge mednarodne akterje, kar prepozna tudi kopenhagenska šola varnosti s tem, ko jo obravnava kot eno izmed petih temeljnih dimenzij varnosti (okoljsko, gospodarsko, politično in družbeno).

Tako kot najsplošnejši pojem znanost tudi vojaška znanost nima enotne opredelitve med raziskovalci, strokovnjaki, v slovarjih in enciklopedijah – razumejo in razlagajo jo različno. Kljub tem raznolikim pogledom na njeno opredelitev lahko v smislu iskanja skupnega izhodišča njenega pojmovanja izpostavimo, da gre za študijsko področje, ki ima korenine v humanistiki in se osredotoča, kot to razlagata tudi Piehler in Huston (2013, str. 880), na preučevanje načina uporabe organizirane vojaške (pri)sile v zgodovini in v mednarodni skupnosti s teoretičnim preučevanjem vojaških procesov, institucij, vojne in vojskovanja ter vedenja posameznikov in enot v vojni in miru. Poleg tega obravnava tudi povezanost vojaškega z drugimi instrumenti nacionalne moči (diplomatskimi, informacijskimi, gospodarskimi, kulturnimi), teorijo in uporabo organizirane vojaške (pri)sile kot instrumenta nacionalne moči ter druga vprašanja, povezana z oboroženimi silami. Kot znanost pa lahko vojaška znanost, tako kot na primer politologija, ponudi indice o človeštvu, vendar nikoli popolnega odgovora. To pa pomeni, kot navajata Piehler in Houston (2013, str. 881), da se vojaška znanost dotika tudi vprašanj, ki niso izključno vojaška. Kot

vsaka znanost se tudi vojaška znanost ukvarja z raziskovanjem, pojasnjevanjem in opredeljevanjem objektivnih zakonitosti na področju, ki ga preučuje, ima svojo teorijo, načela in predvsem metodologijo ter je v medsebojnem odnosu z drugimi vedami in znanstvenimi disciplinami.

V poglavju bomo vojaško znanost razumeli kot jo pojmuje Vuk (2023b, str. 15), in sicer kot sistem teorij in metod o načelih in značilnostih bojevanja in vojne kot celote, vojaških procesih ter uporabi oboroženih sil v kriznih situacijah in vojni. Operativna opredelitev vojaške znanosti upošteva Sartorijevo metodo analiziranja konceptov in Goertzovo metodo dodajanja in odzemanja pridevnikov konceptu (več o tem na primer Vuk, 2018, str. 47). V svoji osnovi obsega tri ključne sestavine. Načela in značilnosti bojevanja in vojne kot celote se nanašajo na raziskovanje bistva in vsebine vojaške dejavnosti; oboroženega boja in vojne. Raziskovanje vojaških procesov, na primer vojaškega odločanja, vodenja in načrtovanja, je nujen pogoj za razumevanje vloge in zmožnosti oboroženih sil v nacionalnem in mednarodnem okolju samostojno ali v sodelovanju z zavezniki. Raziskovanje uporabe oboroženih sil v kriznih situacijah in vojni je načrtno ugotavljanje namena oboroženih sil, ki izhajajo iz življenjskih in strateških interesov države in hkrati tudi sposobnosti države oziroma zavezništva pri spoprijemanju z vojaškimi in nevojaškimi grožnjami varnosti v nacionalnem ali mednarodnem prostoru. Takšna opredelitev vojaške znanosti zelo nazorno izkazuje potrebo po sistematičnem, metodološko ustreznem in poglobljenem proučevanju sistema vojaških ved, tako v družboslovnih kot naravoslovnih ter vojaških kot civilnih izobraževalnih institucijah. Pri tem bi bilo treba tiste vojaške vede, ki segajo v druge znanstvene discipline, razvijati komplementarno in integrativno s civilnimi domačimi in sorodnimi tujimi izobraževalnimi institucijami, da bi lahko zagotovili potrebo po celovitem razvoju vojaške znanosti. V širšem smislu na to opozarja tudi Janowitz, saj po njegovem razmišljanju ločen in nepovezljiv vojaški izobraževalni sistem omejuje več kot potrebno socialno integracijo vojske s civilno družbo (Janowitz, 2017, str. 204–205), kar lahko pripelje do različnih od družbene realnosti izoliranih razvojnih poti uporabe organizirane vojaške (pri)sile, ki so v nasprotju z interesi družbe ali celo države.

Podobno kot Janowitz, vendar v precej ožjem smislu, ugotavlja tudi Peischel, da je danes bolj kot vprašanje, kaj je vojaška znanost, v ospredju izziv, kako lahko vojaška znanost prispeva k državi, njenim skupnim vrednotam in družbi, ki živi v njej – dolgoročnemu stanju varnosti (Peischel, 2020, str. 17). Odgovor na to vprašanje je vse prej kot enostaven, saj je vojaško znanost težko utemeljiti v smislu njenega *raison d'être* oziroma smisla obstoja. Dokazati bi bilo namreč treba, da vojaška znanost opravlja funkcijo, potrebno za varnost države, ki je ne more izpolniti nobena druga znanstvena disciplina, niti matrični preplet več civilnih univerzitetnih disciplin. Pri tem trčimo v precej močno oviro, saj danes nobena disciplina ni znanost *sui generis*. Večina disci-

plin, od arheologije do zoologije, se je razvila v integrativne znanosti, kar pomeni, da črpajo iz drugih znanstvenih disciplin in jih vključujejo v svojo raziskovalno disciplino. Tudi filozofija uporablja jezikoslovje in psihologijo kot pomožni vedi, tako kot na primer matematika opravlja funkcijo pomožne vede za astronomijo, meteorologijo, fiziko, geografijo, geofiziko, računalništvo itn. Vojaška znanost je torej lahko le integrativna znanost, vendar ob jasni obrambi svojega primata pri temeljnih (vojaških) predmetih. V primerjavi z drugimi znanostmi mora imeti vojaška znanost, kot pravi Pieshel, implicitno integrativni značaj, ki ga mora zavestno dopuščati in spodbujati, biti mora odprta za prihodnost in dinamičnost okolja, da ne bi zaradi zastoja postala zgolj etiološka (vzrokoslovna) znanost (Peischel, 2020, str. 19–20).

Če pogledamo na vojaško znanost z vidika njenega razvoja, vidimo, da je ta, podobno kot pri drugih znanostih, potekal postopno pod vplivom splošnega družbenega napredka, ki je, kot pravi tudi Žabkar, spodbudil razvoj novih specialističnih disciplin oziroma ved za poglobljeno proučevanje posameznih področij vojaške dejavnosti. Z vojno in mirom kot kompleksnima družbenima večplastnima pojavoma so se začele ukvarjati nove vede, kot so na primer vojne študije, obrambne študije, splošna konfliktologija, mirovne študije, filozofija, pravne vede, mednarodni odnosi, ekonomija, psihologija, polemologija, demografija, medicina in druge. Vsaka od teh ved s svojega zornega kota poglobljeno proučuje tudi konkretne segmente vojne, sistemski značaj vojaške znanosti pa je postajal vse bolj odvisen od dosežkov drugih ved. Podobna delitev se je izoblikovala tudi na izobraževalni ravni, kjer je proučevanje obrambe, varnosti in nevojaških vidikov vojne začelo potekati na civilnih visokošolskih izobraževalnih ustanovah, preučevanje oboroženega boja in vojaških vsebin vojne pa je potekalo v vojaških izobraževalnih ustanovah (Žabkar, 2005, str. 11, 14–15). Na splošno velja, da do danes v svetu še ni sprejeta neka univerzalna, za vse veljavna klasifikacija, s katero bi bilo natančno določeno razmerje med vedami, ki se ukvarjajo z varnostjo, ter vedami, ki se ukvarjajo z obrambo in dejavnostjo vojsk. Na to klasifikacijo imajo še vedno velik vpliv tako notranji državni dejavniki kot tudi spremembe v mednarodnih odnosih, zmogljivostih in nalogah oboroženih sil. Zato vsaka država razumevanje vojaške znanosti prilagaja po svojih vedenjih in potrebah, navadno pa jih po naravi stvari zanimajo predvsem tista področja vojaške znanosti, ki so zanje aktualna. V Sloveniji na primer vojaške znanosti sploh ne razvijamo sistematično, niti z izobraževalnega niti institucionalnega vidika; delno se varnostna in obrambna problematika proučuje na Fakulteti za družbene vede (Univerza v Ljubljani), delno na Fakulteti za varnostne vede (Univerza v Mariboru), delno na Fakulteti za državne in evropske študije (Nova univerza) in še kje drugje, medtem ko se vojaška problematika deloma razvija v okviru Poveljstva za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje Slovenske vojske.

Vojaške vede in izobraževalne institucije

Da bi opredelili jedro vojaške znanosti, je treba najprej analizirati, od kod predmeti, ki se poučujejo, črpajo osnovno akademsko kvalifikacijo za svoje učitelje, kaj je vojaško-znanstvena referenca teh predmetov, njihova edinstvena lastnost in kako so povezani med seboj, da bi lahko vzpostavili vzročno povezavo. Pri tem izhajamo iz predpostavke, da vojaške znanosti ni mogoče celovito razvijati brez vojaške (ali obrambne, kot je to praksa nekaterih držav) izobraževalne institucije, v kateri se izvaja vojaško izobraževanje od prve do tretje bolonjske stopnje, podprto z lastno raziskovalno dejavnostjo.

Razlikujemo med predmeti, pri katerih učitelji pridobijo temeljno akademsko kvalifikacijo na civilnih univerzah, in tistimi, pri katerih te temeljne akademske kvalifikacije zaradi specifične dejavnosti vojske ni mogoče v celoti pridobiti na civilnih univerzah. Za prve je značilno, da visokošolski učitelji prilagajajo svoje civilno-akademsko strokovno znanje zahtevam vojaškega izobraževanja. Za doseganje tega namena navadno potrebujejo vojaške kompetence in zaposlitev v vojaški izobraževalni ustanovi, da bi lahko natančno opredelili programsko zasnovi predmeta, primerne za študente vojaškega izobraževanja. Visokošolski učitelji s civilnih univerz, ki se v okviru svojih raziskav deloma ukvarjajo tudi z vprašanji varnosti, imajo lahko v tem pogledu podporni učinek, vendar se zaradi prej navedenih vzrokov ne zdi smiselno, da bi izvajanje takšnega predmeta dodelili samo njim. V to kategorijo na primer spadajo predmeti, kot so vojaška tehnologija, vojaška geografija, vojaška zgodovina, vojaška logistika, vojaška psihologija, teorija vojne ali polemologija. Tako kot temeljni predmeti se tudi vojaško-znanstveni pomožni predmeti izvajajo na vojaški izobraževalni ustanovi, oboji imajo enako vrednost in predstavljajo konstitutivne elemente vojaške znanosti.

Za druge je značilno, da visokošolski učitelji teh predmetov pridobijo potrebne temeljne akademske kvalifikacije, pa tudi univerzitetno kvalifikacijo predavatelja na visokošolski vojaški izobraževalni ustanovi. V to kategorijo bi spadali predmeti, kot so strategija, poveljevanje na operativni ravni in splošna teorija poveljevanja.

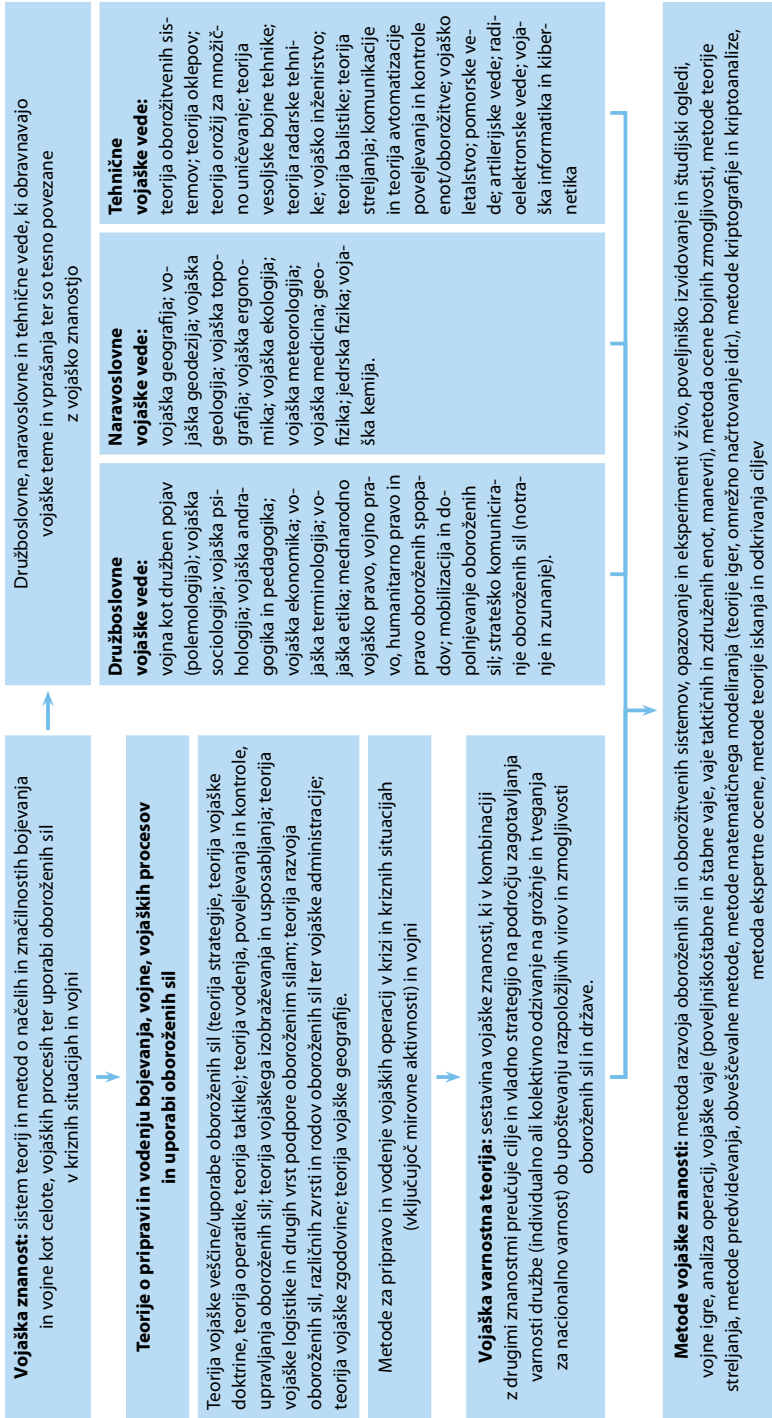
Iz opredelitve obeh kategorij je jasno razvidno, da lahko v prvi osnovno akademsko in univerzitetno predavateljsko kvalifikacijo zagotovijo civilne univerze, v drugi pa je za zahtevano predavateljsko kvalifikacijo bistveno bolj odgovorna vojaška izobraževalna ustanova. Poleg tega prva kategorija izhaja z nevojaškega znanstvenoraziskovalnega področja, ki se šele pozneje specializira za vojaške zahteve, druga kategorija pa tako glede predmeta kot poklicne kariere učiteljev oziroma raziskovalcev izhaja neposredno iz vojaške znanosti. Z vidika vojaškega izobraževanja se slednjim pripisuje vloga temeljnih predmetov.

Razlikovanje med predmeti prve kategorije in predmeti druge kategorije

ni namenjeno izražanju kvalitativne nadrejenosti ali podrejenosti. Obe kategoriji predmetov sta enako pomembni, njuna medsebojna povezanost pa je nujna, če je cilj razvoj vojaške znanosti. Pieshel navaja, da bi morala biti vojaška znanost strukturirana kot organsko telo, ki temelji na nadzorovani interakciji predmetov, ter usmerjena k edinstvenemu cilju – dobrobiti družbe in dolgoročni varnosti države (Peischel, 2020, str. 50). Žabkar pa pravi, da bi bilo treba vojaško znanost vse bolj razumeti kot sistem ved (Žabkar, 2005, str. 21). Tako Pieshel kot Žabkar v kontekstu modernističnih pristopov opozarjata, da je vojaška znanost v postmodernem obdobju prestopila okvire tradicionalnega ukvarjanja z vojskovanjem in bojevanjem oziroma teorijo vojne veščine. To pa pomeni, da se v njeno razširjeno področno domeno raziskovanja danes neizbežno vključuje tudi vpliv širšega okolja, znotraj katerega oboroženi boj poteka (podobno poudarja v intervjuju z dne 11. oktobra 2022 tudi Kotnik). S tega vidika je težko povsem natančno določiti sistem ved, ki oblikujejo vojaško znanost. Zato v shemi, ki jo ponazarja slika 6.1, na podlagi operativne opredelitve vojaške znanosti predstavljamo konceptualni prikaz povezovanja vojaške znanosti z vojaškimi vedami oziroma klasifikacijami vojaških ved, za katere ni nujno, da so prikazane vse, niti ni nujno, da so vse v nekem obdobju ali državi aktualne, oziroma da se vse tudi proučujejo v različnih izobraževalnih institucijah. Kontekst razvoja sodobne vojaške znanosti kaže, da gre za dinamičen in kompleksen sistem vojaških ved, ki se pod vplivom družbenega napredka neprestano razvijajo in omogočajo vzvode za nastanek novih znanstvenih teorij in področnih disciplin.

Sookermany (2020, str. 66) pravi, da lahko vojaška znanost, institucionalizirana v visokošolski vojaški izobraževalni ustanovi, prinese znatne koristi družbi zlasti v smislu razvoja vojaškega znanja, obstoja ustanove za vojaško izobraževanje, spodbujanja družbenih razprav o pomenu in uporabi oboroženih sil ter izboljšanja njihovega delovanja. Posebna vrednost vojaške znanosti je njen sistematični in kritični pristop k znanju na vojaškem področju, ki tradicionalno temelji na izkušnjah. Aaron v proučevanju vojaške znanosti prepoznava tudi prispevek k izboljšanju praks na podlagi metod, ki lahko pripomorejo k boljšemu razumevanju starih in novih varnostnih izzivov ter oblikovanju temeljev za nove paradigme, ki osmišljajo vojaško življenje in prakso (Aaron, 2019).

Ni pa nujno, da se študijski programi vojaških ved za svoj obstoj utemeljujejo na podlagi družbeno-politične dodane vrednosti. Ob ustrezni politični odločitvi bi lahko bil takšen program upravičen tudi brez dokaza o edinstveni družbeni koristi. Ker pa se vojska v zahodnih pluralističnih demokracijah meri po strožjih merilih kot na številnih civilnih področjih, še posebej pristopi, ki bi ji lahko dajali vtis doseganja višjega družbenega položaja, se takšne odločitve navadno tehtajo tako v politiki kot tudi na znanstveni (univerzitetni) ravni. Vojska bi se morala predvsem obravnavati kot *ultima ratio* države, ki

Slika 6.1 Prikaz klasifikacije vojaških ved v kontekstu razvoja vojaške znanosti (Žabkar, 2003, 2004, 2005; Peischel 2020; Piehler in Houston, 2013; Vuk 2023b)

zagotavlja najvišjo možno kakovost varnosti države in njenih državljanov, ki temelji na trdnih, vsebinskih in znanstvenih temeljih ter tako ustvarja edinstveno dodano vrednost za družbo. Edinstvena prednost študijskih programov vojaških ved v okviru vojaške znanosti torej izhaja predvsem iz hkratnega zagotavljanja svetovalnih potreb države na politični ravni pri vprašanih eksistenčne varnosti (strateško razmišljanje) in znanstveno podprte sposobnosti oboroženih sil za uveljavljanje politične volje (znanje in veščine o vojaškem poveljevanju in vojaških operacijah) kot skrajnega sredstva države (Peischel, 2020, str. 51). Pri takšnem razumevanju koristi vojske za družbo potreba po študijskih programih vojaških ved ne pomeni več vprašanja, temveč imperativ.³

Pomen odnosa vojaških ved in vojaškega izobraževanja

Korelacija med vojaškimi vedami in vojaškim izobraževanjem je ključna za razvoj sodobnih oboroženih sil, saj zagotavlja teoretične temelje in praktične kompetence, potrebne za učinkovito vojaško delovanje. Vojaške vede predstavljajo interdisciplinarno znanstveno področje, ki preučuje vojaške strategije, taktike, doktrine, organizacijo, tehnologijo, varnostne politike ter civilno-vojaške odnose. Po drugi strani pa je vojaško izobraževanje institucionaliziran proces prenosa znanja, veščin in vrednot, potrebnih za profesionalizacijo vojaškega kadra. Povezava med obema področjema je dinamična in vzajemna. Vojaške vede prispevajo k oblikovanju vsebin vojaškega izobraževanja s teoretičnimi spoznanji in empiričnimi analizami vojaških operacij ter varnostnih izzivov. Hkrati vojaško izobraževanje služi kot aplikativni okvir za preizkušanje in razvijanje novih teoretičnih modelov ter konceptov, ki izhajajo iz vojaških ved. Brez močne relacije med obema bi bilo vojaško izobraževanje zgolj tehnično usposabljanje, ki ne bi omogočalo razvoja kritičnega mišljenja, strateškega odločanja in prilagajanja kompleksnim varnostnim razmeram (Moskos idr., 2000; Mukherjee, 2018).

V sodobnem varnostnem okolju se pomen sinergije med vojaškimi vedami in vojaškim izobraževanjem povečuje. Tehnološki napredek, hibridne grožnje in spremembe v mednarodnem varnostnem redu zahtevajo, da vojaško izobraževanje temelji na znanstvenih raziskavah in multidisciplinarnem pri-

3. Pogledi na najnost študijskih programov vojaških ved in njihove koristi za družbo se lahko tudi razlikujejo. Kotnik (intervju z dne 11. oktobra 2022) na primer na to potrebo gleda bolj temeljno – skozi prizmo države in družbe ter njunega izkazovanja ambicij po uporabi oboroženih sil, skladno z uveljavljenimi načeli politične teorije in mednarodnih odnosov. Če je ta ambicija na primer minimalistična, kar se izkazuje tudi prek zelo omejene alokacije družbenih virov za razvoj oboroženih sil, se zastavlja logično vprašanje, kakšen smisel ima razvoj vojaške znanosti. Razvoj vojaške znanosti zgolj zaradi nje same, ob odsotnosti široke in intenzivne aplikacije njenih dognanj v praksi, je za Kotnika neracionalna poraba družbenih virov in usmerjanje visokokakovostnih človeških potencialov, nekatera bolj temeljna vprašanja in težave vojaške organizacije pa ostajajo nerešeni.

stopu. Tako se vojaške vede in vojaško izobraževanje vzajemno dopolnjujeta, pri čemer prvo zagotavlja konceptualni okvir, drugo pa operativno izvedljivost teoretičnih spoznanj.

Raziskovanje vojaških ved in vojaško izobraževanje

Znanstveno raziskovanje je ključni predpogoj za napredek na vseh področjih družbe, vojaške vede pri tem niso izjema, še posebej ker njihove specifične značilnosti zahtevajo natančno analizo za določitev ustreznih metodoloških pristopov (Toroi, 2024, str. 89). Nenehna potreba po preoblikovanju in prilagajanju vojaških struktur operativnemu okolju ter specifičnim značilnostim sodobnega vojskovanja povečuje zanimanje za iskanje inovativnih rešitev na tem področju. Znanstveno raziskovanje predstavlja temeljni pristop k oblikovanju izvedljivih in učinkovitih rešitev za te izzive. Kljub temu obstaja razmeroma malo del, ki obravnavajo metodološke posebnosti vojaških ved.

Prilagajanje oboroženih sil izzivom novega varnostnega okolja ter tipologiji in značilnostim vojaških operacij, značilnih za sodobne konflikte, zahteva opredelitev učinkovitih načinov izvajanja znanstvenoraziskovalnega dela na področju vojaških ved. To lahko omogoči tehnološki in postopkovni napredek, ki je nujno potreben, da oborožene sile pridobijo in ohranijo kognitivno, informacijsko in odločevalsko premoč na sodobnem bojišču. Metodologija znanstvenega raziskovanja nudi organiziran okvir, znotraj katerega se – izhajajoč iz raziskovalnega problema – z uporabo znanstveno preverjenih orodij in metod iščejo rešitve. Čeprav vojaško področje spada med družboslovne vede, ima določene posebnosti, ki bistveno vplivajo na način izvajanja raziskav, specifičnih za to področje. Kljub nekaterim posamičnim poskusom oblikovanja metodološkega okvira za vojaške vede pa je stopnja metodološke zrelosti raziskav na tem področju razmeroma nizka (na primer Žabkar, 2003, 2004; Boëne, 2008; Soeters idr., 2014; Carreiras idr., 2016; Vuk, 2023a).

Znanstveno raziskovanje je proces, namenjen povečanju ravni znanja na določenem področju, saj podaja odgovore na vprašanja, ki zanimajo tako pobudnika raziskovalnega dela kot tudi širšo skupnost raziskovalcev, ki si prav tako prizadevajo rešiti obravnavani problem. Spremembe v naravi vojskovanja ter potreba po stalnem prilagajanju vojaških struktur nenehno ustvarjajo raziskovalne probleme, specifične za področje vojaških ved, ki jih je treba razrešiti. Kljub temu pa – kot je bilo že omenjeno – obstaja zelo malo študij, ki se ukvarjajo z metodološkim pristopom k specifičnim vprašanjem na tem področju. Proces razvoja znanstvenega znanja na kateremkoli področju predpostavlja obstoj vrste ključnih elementov, ki morajo biti vključeni v izbrani metodološki pristop (Toroi, 2024, str. 90–91):

- pravilna opredelitev raziskovalno relevantne teme preko oblikovanja raziskovalnih vprašanj;

- uporaba metod, ustreznih izbranemu področju, z namenom pridobitve verodostojnih odgovorov na zastavljeni problem;
- ustrezno sklepanje in konkretni dokazi, ki podpirajo predlagane zaključke.

Ob vsem tem se moramo zavedati, da nobeno znanstveno prizadevanje ni popolno, vsa imajo določene omejitve. Odgovornost vsakega raziskovalca je, da razkrije, katere so te omejitve, od kod izhajajo in, kar je morda najpomembnejše, katere korake so sprejeli za zmanjšanje njihovega vpliva. V primeru raziskav, specifičnih za področje vojaških ved, te omejitve izhajajo predvsem iz naslednjih dejavnikov:

- okvir za zbiranje rezultatov, kot so usposabljanja ali vojne igre, specifične za vojaški sistem, ne morejo ponoviti določenih dejavnikov, povezanih z oboroženim spopadom, kot so utrujenost, stres, strah in stopnje tesnobe;
- prav tako, ker je vojaški sistem hierarhičen, ni nujno, da nekateri podatki, zbrani od respondentov, odražajo realnost njihovega položaja, zaradi strahu pred morebitnimi prihodnjimi disciplinskimi ukrepi;
- glede na naravo informacij, ki jih posreduje vojaški sistem, lahko nivo kategorizacije teh informacij predstavlja pomembne omejitve za javne raziskave na področju vojaških ved;
- kot pri vseh raziskavah, lahko obstajajo tudi metodološke omejitve, predvsem zaradi načina uporabe metod zbiranja podatkov.

Vse metodološke vidike je treba natančno upoštevati v okviru znanstvenega raziskovanja, ki zahteva kontinuirano izvajanje ukrepov za zmanjševanje njihovega vpliva na veljavnost in zanesljivost pridobljenih rezultatov. Ob tem je nujno poudariti, da je znanstveno raziskovanje v svojem bistvu sodelovalna dejavnost, zato bi morali obstoječi institucionalni in operativni mehanizmi spodbujati medsebojno sodelovanje med vojaškimi raziskovalci, strokovnjaki ter širšo javnostjo. Najkakovostnejše raziskave na področju obrambe so – kot poudarjajo tudi Badea idr. (2019, str. 8) – največkrat rezultat razvite kulture skupne odgovornosti med civilnimi in vojaškimi raziskovalnimi deležniki. Spremembe v sodobnem varnostnem spektru, še posebej v kontekstu rekonfiguracije obrambnih vsebin, zato zahtevajo prenovljen in prilagojen pristop k raziskovalnim dejavnostim na področju obrambe. Pomembno vlogo pri tem imajo ekonomski dejavniki, ki tako kvantitativno kot kvalitativno vplivajo na strateško upravljanje raziskav, ki so bila dolga desetletja razumljena kot izključno vojaška domena.⁴ Ti premiki povzročajo spremembe v razisko-

4. Vse večje znanstvene in tehnične dosežke so v preteklosti bolj ali manj, neposredno ali posredno usmerjali vojaški cilji. Vojaške inovacije pa so prehajale v civilno rabo šele po presoji, da

valnih prioritetah in prerazporeditvah vpliva med različnimi kategorijami raziskovalcev in institucij. Sodelovanje med civilnimi in vojaškimi raziskovalci v okviru interdisciplinarnih raziskovalnih projektov predstavlja pomembno priložnost za sinergijsko povezovanje znanj, izkušenj in pristopov, kar prispeva k oblikovanju celovitejših in učinkovitejših rešitev pri doseganju obrambnih ciljev.

Medsebojna odvisnost med civilnimi in vojaškimi raziskovalci bi morala biti razumljena kot soodvisnost varnosti in obrambe, v smislu komplementarnosti; pri čemer je družba kot celota hkrati tako uporabnica kot tudi operativni del sistema, ki lahko z raziskovanjem ustvari nujno potrebne pogoje za razvoj in napredek. V tem kontekstu je relevantna usmeritev avtorjev Wilhelmsen in Wiklund (2017), ki poudarjata, da imajo interdisciplinarne raziskave na področju obrambe ključno vlogo pri krepitvi nacionalnih zmogljivosti in nacionalne pripravljenosti, potrebne za zagotavljanje nacionalne varnosti, saj dostopno znanje določa meje tako vojaških operativnih sposobnosti kot tudi splošne pripravljenosti družbe.

Izzivi vojaškega raziskovanja na obrambnem področju

Nacionalna obramba v svojem bistvu zadeva družbene vrednote in interese, grožnje, ki jim pretijo, ter zmožnost družbe, da se s temi grožnjami učinkovito spoprime. To ustvarja specifične izzive, pri katerih raziskovanje predstavlja ključen del rešitve (Wilhelmsen in Wiklund, 2017, str. 1–2):

- Zmožnost družbe za zagotavljanje nacionalne obrambe je opredeljena glede na zaznano stopnjo ogroženosti. Če se grožnje povečujejo, zmogljivosti družbe pa ostajajo nespremenjene, učinkovitost obrambe upada. Z drugimi besedami: za ohranjanje zmogljivosti ni dovolj zgolj ohranjanje preteklih dosežkov.
- Družbena odzivnost na varnostne grožnje je praviloma časovno zamejena in zaostaja za razvojem dogodkov. Odločitve o razvoju ustreznih zmogljivosti je pogosto treba sprejeti precej pred dejanskim pojavom potrebe. Krepitev pripravljenosti in zmogljivosti šele, ko je potreba že očitna, je neučinkovito.
- Odločitve o prihodnjih zmogljivostih so praviloma sprejete v pogojih negotovosti glede dejanskih potreb. Načrtovanje in razvoj zmogljivosti na področju obrambe poteka ob neznani in nepredvidljivi prihodnosti. Ključno je torej oblikovanje struktur, ki omogočajo delovanje v pogojih negotovosti.
- Zmožnost zagotavljanja nacionalne obrambe presega zgolj vojaške

so dosegle cilje, zaradi katerih so bile razvite, oziroma ko so koristi, ki so jih prinesle, pomembno prispevale k trajnostnemu razvoju vseh področij družbenega življenja (Badea idr., 2019, str. 3).

zmogljivosti. Nacionalna obramba predstavlja koncept, v katerem se prepletajo številna družbena področja, zato je ni mogoče učinkovito upravljati zgolj znotraj obrambnih struktur.

Raziskovanje na področju obrambe ima odločilno vlogo pri zadovoljevanju potreb po znanju, ki izhajajo iz izzivov, povezanih z nacionalno varnostjo. To raziskovanje se po ugotovitvah Wilhelmsen in Wiklund (2017, str. 2) odvija znotraj treh dopolnjujočih se perspektiv. Najbolj očitna raziskovalna perspektiva je ustvarjanje poglobljenega znanja na področjih že znanih obrambnih zmogljivostnih potreb, z namenom ohranjanja ali dolgoročnega povečevanja teh zmogljivosti. To vključuje napredno in visoko kakovostno raziskovalno dejavnost, ki spodbuja razvoj vrhunskih znanstvenih dosežkov in oblikuje vodilne strokovnjake na različnih znanstvenih področjih. Rezultati tovrstnih raziskav so ključnega pomena za krepitev obrambnih zmogljivosti znotraj posameznih vsebinskih področij.

Raziskovanje pa je tudi orodje za ustvarjanje manevrskega prostora v soočanju s sodobnimi, še nepoznanimi izzivi in za obvladovanje negotovosti. Takšno raziskovanje predstavlja pomembno dopolnilo raziskavam, saj omogoča pripravo na nepredvidljive grožnje. Te raziskave niso zasnovane na jasno opredeljenih obrambnih potrebah, saj negotovost onemogoča njihovo natančno identifikacijo. Namesto tega si prizadevajo za razvoj ustrezno kakovostnih znanstvenih temeljev na izbranih področjih, ki jih je mogoče – ko se pojavi vrzel v zmogljivostih – pretvoriti v konkretno razvojno zmožnost. Obe raziskovalni perspektivi sta ključni za razvoj obrambnih zmogljivosti in je bistveno, da obstajata vzporedno ter se medsebojno dopolnjujeta.

Raziskave potekajo tudi z vidika tretje perspektive, katere cilj ni neposredno ustvarjanje znanja, raziskovalnih rezultatov, temveč vzpostavitev odvrčalnega učinka. Z vidika te perspektive raziskovanje ustvarja verodostojno predstavo o potencialnih operativnih zmogljivostih države. Napredno raziskovanje visoke znanstvene kakovosti predstavlja potencial, da bi se določena zmogljivost lahko razvila.

Vloga raziskav na obrambnem področju pri razvoju zaščitnih mehanizmov pred vojaškimi grožnjami je očitna, vendar njihov pomen za druge dimenzije nacionalne varnosti postaja vse bolj izrazit prav na stičišču med civilno in vojaško sfero.⁵ Raziskovanje na obrambnem področju je zato treba obravnavati kot pripravljenost ali zavarovanje za reševanje prihodnjih problemov. Raziskovanje pa ima vpliv šele tedaj, ko so rezultati – novo ustvarjeno znanje ali orodja – preneseni v dejavnost. Dobro zasnovana sodelovanja lahko prispevajo k hitrejšemu procesu razvoja znanja in omogočijo dragocen dostop do

5. To je posebej razvidno na področju informacijske in kibernetike varnosti, kjer je civilna družba vse bolj povezana in odvisna od interneta pri vsakodnevnem delovanju, hkrati pa se internet razvija tudi kot vojaško okolje.

širšega nabora znanja, vendar pa ustvarjanje trajnostnih raziskovalnih okolij zahteva čas. Ko so rezultati doseženi, jih je treba prenesti v razvoj vojaških zmogljivosti, kar je, tako kot raziskovanje, zapleteno prizadevanje, ki ga ni mogoče pospešiti. Zato morajo raziskave na obrambnem področju potekati trajnostno (Wilhelmsen in Wiklund, 2017, str. 4) in dolgoročno. Leto ali dve brez vidnih učinkov ne pomeni, da učinki nikoli ne bodo nastopili, temveč gre za posledico inherentne narave raziskovanja.

Funkcije vojaškega raziskovanja v vojaškem izobraževanju

Vojaško raziskovanje ima osrednjo vlogo v vojaškem izobraževanju, saj prispeva k razvoju novih znanj, metodologij in strategij, ki omogočajo prilagajanje vojaške organizacije sodobnim varnostnim izzivom. Vojaško izobraževanje ni zgolj prenos obstoječega znanja in usposabljanje za operativne naloge, temveč vključuje tudi razvoj kritičnega mišljenja, analitičnih sposobnosti ter inovativnih pristopov. V tem kontekstu raziskovanje predstavlja ključno povezavo med teoretičnimi koncepti in praktičnimi aplikacijami, s čimer omogoča znanstveno utemeljen razvoj vojaške stroke. Ključne funkcije vojaškega raziskovanja v vojaškem izobraževanju so naslednje:

- *Razvoj strateškega mišljenja in inovacij.* Vojaško raziskovanje omogoča oblikovanje novih strateških konceptov in inovativnih pristopov k razvoju vojske in vojaškega delovanja. Z uporabo raziskovalnih metod se preučujejo pretekle vojaške izkušnje, aktualne varnostne razmere ter prihodnji trendi, kar prispeva k oblikovanju učinkovitejših strategij, doktrin in taktik.
- *Podpora vojaškemu odločanju in voditeljstvu.* Eden izmed ključnih ciljev vojaškega izobraževanja je razvijanje sposobnosti hitrega in utemeljenega vojaškega odločanja. Vojaško raziskovanje prispeva k razvoju analitičnih orodij, ki omogočajo sprejemanje odločitev v kompleksnih in dinamičnih operativnih okoljih.
- *Povezava med akademsko skupnostjo in vojaško prakso.* Sodelovanje med akademskimi institucijami in vojaškimi organizacijami spodbuja interdisciplinarni pristop k preučevanju vojaških vprašanj. Ta sinergija prispeva k večji znanstveni utemeljenosti vojaškega izobraževanja ter izboljšanju izobraževalnih programov.
- *Prilagajanje tehnološkim in varnostnim spremembam.* Raziskovalne dejavnosti omogočajo vojaškim institucijam, da ostanejo v koraku s tehnološkim razvojem ter se prilagajajo novim oblikam varnostnih groženj (kot so kibernetške, hibridne grožnje) in tehnološkim zmožnostim (na primer uporaba umetne inteligence v vojaških operacijah).
- *Krepitev profesionalizma in etičnih standardov.* Vojaško raziskovanje prispeva k oblikovanju etičnih načel in norm, ki usmerjajo delovanje voja-

kov. S tem se krepi vojaška kultura, identiteta in odgovornost vojaških voditeljev ter njihova sposobnost (kohezivnega) delovanja v zahtevnih varnostnih okoljih.

Vojaško raziskovanje predstavlja nepogrešljiv element vojaškega izobraževanja, saj omogoča stalni razvoj vojaške stroke, prilagajanje sodobnim varnostnim izzivom ter krepitev vojaških kompetenc. Njegova vloga presega zgolj ustvarjanje novega znanja, saj omogoča povezovanje teorije in prakse, kar prispeva k celovitejšemu razumevanju ter učinkovitejšemu reševanju kompleksnih vojaških in varnostnih vprašanj.

Sklep

Vojaška znanost, ki jo razumemo kot sistem vojaških ved, nosilec njegovega razvoja neizogibno nalaga potrebo po interdisciplinarnem pedagoškem, raziskovalnem in akademskem povezovanju. To pomeni, da razvoj vojaških ved ni mogoč brez sodelovanja tako vojaških izobraževalnih institucij kot tudi drugih javnih izobraževalnih ustanov, saj skupaj tvorijo institucionalno celoto, ključno za celovit razvoj tega področja. Interakcija različnih vojaških ved ima poleg svoje vloge v vojaškem izobraževanju pomemben prispevek tudi pri oblikovanju novih znanj, metodologij in strateških pristopov, ki so nujni za prilagajanje vojaških organizacij sodobnim varnostnim izzivom. Po drugi strani pa vojaško raziskovanje učinkovito povezuje teorijo in prakso ter spodbuja sodelovanje med vojaškimi in drugimi javnimi izobraževalnimi institucijami, kar prispeva k reševanju kompleksnih vojaških in varnostnih vprašanj ter k trajnostnemu razvoju vojaške stroke.

Vojaške vede so se v zadnjih desetletjih, zaradi izrazite dinamike mednarodnega varnostnega okolja, tehnoloških dosežkov in družbenih sprememb, močno spremenile. Te spremembe se kažejo predvsem v tem, da se vojaške vede vse bolj opirajo na dosežke drugih znanstvenih disciplin (na primer politologije, ekonomije, diplomacije, informatike), in tako posledično tudi v razširitvi teoretičnega prostora. Zaradi specifičnih raziskovalnih metod in novega znanja so postale vojaške vede razpete med humanističnimi, družboslovnimi kot tudi naravoslovnimi znanstvenimi področji. Čeprav številne vede in znanstvene discipline nimajo veliko skupnega z vojskovanjem, pa imajo v sodobnem varnostnem okolju precejšen vpliv in pomen za države v kontekstu krepitev družbene odpornosti. Vse večja in široka uporaba oboroženih sil, ki z opravljanjem vedno večjega števila nevojaških nalog presegajo klasične okvire vojaške veščine, kliče po ponovni opredelitvi vojaških ved. Potreba po oblikovanju teorije, ki bo prenovljen sistem vojaških ved povezala v celoto, je precejšen izziv, ki ga brez civilno-vojaškega sodelovanja na izobraževalnem in raziskovalnem področju ni mogoče učinkovito in celovito uresničiti. Ta izziv pa je povezan tudi z zahtevo po oblikovanju takšne vojaške izobraže-

valne institucije, ki bo ustrezala sodobnim zahtevam avtonomije znanosti in raziskovalnega dela.

Vojaška znanost se v sodobnem času sooča z nujnostjo vsebinske in konceptualne prenove, ki izhaja iz kompleksnosti varnostnega okolja, tehnološkega napredka ter družbenih transformacij. Njen razvoj ni več mogoč brez tesnega interdisciplinarnega sodelovanja, ki povezuje vojaške in civilne izobraževalne ter raziskovalne ustanove v celovit akademski prostor. Vojaške vede, na katerih temelji vojaška znanost, se vse bolj umeščajo med humanistiko, družboslovje in naravoslovje ter tako vključujejo spoznanja številnih znanstvenih disciplin, ki sicer nimajo nujno neposredne povezave z vojaško prakso, vendar imajo ključen pomen pri krepitevi družbene odpornosti na sodobne varnostne izzive. Na to opozarja tudi razširjen spekter nalog, ki jih danes opravljajo oborožene sile – tako v funkcionalnem, normativnem kot tudi organizacijskem smislu –, kar dodatno poudarja potrebo po redefiniciji vojaških ved in oblikovanju sodobne teorije, ki bo povezala raznolikost znanj in pristopov v koherentno znanstveno podstat. Ta izziv ni le akademski, temveč tudi institucionalni, saj zahteva nastanek vojaške izobraževalne ustanove, ki bo usklajena z vrednotami avtonomije znanosti in raziskovanja ter sposobna tvorno sodelovati s civilnim akademskim prostorom. Le skozi takšno povezovanje bo mogoče zagotoviti razvoj vojaške stroke, ki bo ustrezno odgovorila na izzive 21. stoletja.

Navedena literatura

- Aaron, J. (ur.). 2019. *Design thinking: Applications for the Australian Defence Force* (Joint Studies Paper Series št. 3). Australian Defence College.
- Badea, D, Mănescu, G., Iancu, D., Bucovețchi, O., in Dinicu, A. (2019). Civilian – military interferences in the management of research for the security and defense field. *MATEC Web Conf.*, 290, 13001
- Boëne, B. (2008). Method and substance in the military field. *European Journal of Sociology*, 49(3), 367–398.
- The Bologna Declaration*. (1999). https://www.magna-charta.org/magna-charta-universitatum/the-bologna-declaration/bologna_declaration.pdf
- Carreiras, H., Castro, C. in Frederic, S. (ur.) (2016). *Researching in military*. Routledge.
- Enciklopedija Slovenije*. (2001). (15. zvezek). Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Handbook of military sciences*. (2020). Springer.
- Janowitz, M. (2017). *The professional soldier: A social and political portrait*. The Free Press.
- Moskos, C. C., Williams, A. J. in Segal, R. D. (2000). *The postmodern military: Armed forces after the Cold War*. Oxford University Press.
- Mukherjee, A. (2018). Educating the professional military: Civil-military relations and professional military education in India. *Armed Forces & Society*, 44(3), 476–497.

- Paparone, C. 2013. *The sociology of military science: Prospects for postinstitutional military design*. Bloomsbury.
- Peischel, W. (2020). The essence and core of military science: An attempt at a definition by means of applying two dialectically opposed approach. V W. Peischel in C. Bilban (ur.), *Building military science for the benefit of society* (str. 17–52). Carola Hartmann Miles-Verlag.
- Piebler, K., in Houston, J. (ur.). (2013). *Encyclopedia of military science* (2. zv.). Sage.
- Soeters, J., Shields, P. in Rietjens, S. (ur.) (2014). *Routledge handbook of research methods in military studies*. Routledge.
- Sookermany, A. 2020. Military science – missing in action? V W. Peischel in C. Bilban (ur.), *Building military science for the benefit of society* (str. 53–73). Carola Hartmann Miles-Verlag.
- Toroi, G.-I. (2024). Methodological approaches in military science research. *Bulletin of 'Carol I' National Defence University*, 13(3), 89–104.
- Voelz, G. (2014). Is military science 'scientific'? *JFQ*, 75(4), 84–90.
- Vuk, P. (2018). Definiranje konceptov na primeru vojaške strategije. *Sodobni vojaški izzivi*, 20(4), 47–69.
- Vuk, P. (2023a). Raziskovalne metode v obrambnih študijah. V P. Vuk in J. Fedran (ur.), *Vojska in vojaška misel: zbornik znanstvenih razprav* (str. 107–119). Center vojaških šol.
- Vuk, P. (2023b). Vojaška znanost in izobraževalne institucije. *Sodobni vojaški izzivi*, 25(2), 9–25.
- Weber, M. (1965). *Politics as a vocation*. Fortress Press.
- Weiss, C. (2021). *The survival nexus: Science, technology, and world affairs*. Oxford University Press.
- Wilhelmsen, K., in Wiklund, M. (2017). *The significance of defense research for national security* (FOI Memo 6197). Swedish Defence Research Agency.
- Žabkar, A. (2003). *Marsova dediščina: temelji vojaških ved*. Fakulteta za družbene vede.
- Žabkar, A. (2004). *Marsova dediščina: metode in smeri razvoja*. Fakulteta za družbene vede.
- Žabkar, A. (2005). Vojaška znanost, obramboslovje in varnostne študije. V A. Bebler (ur.), *Sodobno vojaštvo in družba* (str. 11–44). Fakulteta za družbene vede.